

Ing. Ján Spišák

Teorie těžiště v podmínkách války proti mezinárodnímu terorismu

**VOJENSKÉ
UMĚNÍ**

Válka proti terorismu, též válka s terorismem, válka proti teroru, je obecný termín pro řadu vojenských, politických, právních a náboženských akcí započatých vládou Spojených států amerických jako odpověď na teroristické útoky z 11. září 2001. Oficiálními cíli války proti terorismu jsou — čelit teroristickým hrozbám, zabránit teroristům v jejich činech a potlačit vliv teroristických organizací, jako je např. al-Ká'ida. Nejedná se o konkrétní konvenční válku. Termín představuje širší koncepci dlouhodobé strategie nadnárodního významu. Válka proti teroru i opatření, která s ní souvisejí, byly a doposud jsou zdrojem kontroverze. [1]

Článek rozvíjí teorii těžiště, jejíž základy byly popsány ve Vojenských rozhledech č. 3/2008 a 4/2008. Ve svém obsahu pojednává o možné aplikaci konceptu těžiště v podmínkách války proti terorismu, popisuje koncept rozhodujících faktorů, analyzuje jednotlivé složky těžiště, v tomto případě představované mezinárodní teroristickou organizací, a naznačuje možné cesty, jimiž lze na dané těžiště působit. Ačkoli pojem „válka proti terorismu“ může být námětem k uvažování o jeho objektivnosti spíše pro politiky a politology, odborná veřejnost se snad dokáže ve škále pojmosloví a významu této „definice“ již dobře orientovat a pro účely tohoto příspěvku nebude používání výrazu „válka proti terorismu“, či jemu podobnému „*boj proti terorismu, teroristům*“, na překážku.

Změny bezpečnostního a operačního prostředí vyžadují komplexní posun v chápání a přístupu k vedení válek a tažení, ať jsou tyto konvenční, asymetrické, mírové či protiteroristické. Specifický protivník vyžaduje rovněž specifický přístup v přípravě a vedení operací, jejichž cíl se značně liší od toho, jaký byl v operacích vysoké intenzity. Na cestě za jeho dosažením a naplněním stanoveného konečného stavu stojí fenomén těžiště.

Změna charakteru a způsobu vedení operací vede strategy postupně k přesvědčení, že **těžiště již nemusí být pouze „zničeno“**, ale je nutno jej spíše získat či jinak ovlivnit jeho vlastnosti, než jej pouze eliminovat (zničit). Jsou si vědomi, že cesta k jeho hledání, nalézání, analýze a působení na něj může být složitější, než tomu bývalo v minulosti. Odborníci na operační umění si proto často kladou otázku, zda je možné uplatnit koncepci těžiště ve zcela jiných podmínkách než těch, které ovlivnily Clausewitze při psaní jeho vrcholného díla „O válce“. Zkušenosti z pozorování, které Clausewitz využil, vycházely z období válek mezi evropskými státy, kdy samozřejmě nemohl předvídat komplexnost a složitost světa, ve kterém nyní žijeme. Na tuto skutečnost poukazuje řada kritiků Clausewitzovy teorie těžiště, když tvrdí, že tato je pro dnešní svět již zastaralá a v současné době ji nelze použít, protože odpovídala období pozemních válek vedených velkými armádami. Snaha o určení těžiště organizací, skupin a frakcí jako nestátních identit, které jako protivník nejsou jasně vymezeny, může proto vyvolávat určité nejasnosti a pochyby. Navzdory tomuto tvrzení existuje však i opačný názor, že tento koncept odpovídá i v současnosti a lze jej aplikovat i při vedení operací omezených, limitovaných či jiných než vysoké intenzity.

Určení těžiště protivníka vyžaduje hlubokou znalost jeho pravděpodobných cílů a záměrů, podrobnou znalost jeho schopností, fyzických a psychologických předností, silných i slabých stránek, používaných prostředků a způsobů vedení boje. Je nutné si uvědomit, že předpokládaný protivník bude zpravidla vždy jednat v souladu s jeho vlastními zájmy a hodnotami, které se budou pravděpodobně výrazně lišit od „těch našich“, tj. hodnot západního světa. Víze konečného stavu z pohledu protivníka bude značně v rozporu se zájmy, hodnotami a ideály naší kultury. Důsledky výrazných rozdílů v cílech, prostředcích a způsobech vedení aktivit protivníka jsou a mnohem častěji budou příčinou vedení asymetrických operací, nebo také vojenských operací s výraznými prvky asymetrie.

Jestliže je plánovač nebo operátor v procesu tvorby koncepce operace zapojen do analýzy a identifikace těžiště protivníka, musí znát, jak lze koncept těžiště aplikovat i v operacích, kde protivník častokrát disponuje značnými finančními prostředky, sofistikovanými zbraněmi, moderními prostředky komunikace a používá svérázné taktické postupy. Asymetrický protivník nebude usilovat o vítězství v přímé konfrontaci, ale o prosazení vlastních pravidel. V tomto případě mohou mít aktéři mezinárodní terorismu výsadní postavení. Použití koncepce těžiště vyžaduje, aby plánovač znal co možná nejvíc dostupných informací o svém protivníkovi a dokázal je využít ve svůj prospěch. Pro tento případ, kdy těžiště je představováno mezinárodní teroristickou organizací, bude vhodné uvést stručné informace o terorismu jako takovém a následně co možná nejvíc souvislostí, které jsou s problematikou zvoleného těžiště spojeny.

Terorismus, jeho základní charakteristika a projevy

Terorismus, nejvýznamnější bezpečnostní hrozba současnosti, byl definován a popsán nesčetněkrát. Jako nová forma války s odlišným složením hlavních aktérů, byl vymezen již v 70. letech minulého století. V případě klasické konvenční války plnily stát nebo koalice úlohu aktivního subjektu a jejich ozbrojené síly plnily rozhodující úkoly obranného charakteru.

V případě teroristických útoků je to obráceně: stát je postaven do role napadeného a vydíraného subjektu. Teroristé vnucují pasivní roli i druhému aktérovi, kterým je civilní obyvatelstvo, manipulují s jeho veřejným míněním a vyvolávají reakce odpovídající cílům a zájmům třetího aktéra, kterým jsou právě oni.

Teroristé útočí s cílem přilákat na sebe pozornost, vyvolat atmosféru strachu, destabilizovat stát, jeho věrohodnost, autoritu, eventuálně si vynutit změnu jeho vnitřní nebo zahraniční politiky. Teroristické skupiny útočí bez předcházejícího vyhlášení války, jejich přípravy na útok či úder probíhají skrytě za podmínek přísného utajení typického pro málo početné a uzavřené komunity. Jejich základním rysem zůstává nepřímá strategie, zásadně se vyhýbají přímému souboji, napadají zákeřně a nečekaně.

Hlavními formami násilí teroristů jsou vraždy, atentáty, braní rukojmí, únosy letadel a vydírání. Dlouho se schovávají ve stínu, aby zaútočili tehdy, když se to nejméně očekává. Když udeří, mimo hru jsou i nejvyspělejší systémy a prostředky. Při velmi nízkých početních stavech a relativně nízkých nákladech dosahují velkých ničivých účinků s ohromnými psychologickými dopady.

Na otázku co je terorismus, existují desítky či stovky různých definicí. **Rezoluce Rady bezpečnosti č. 1566 z 8. října 2004**, hodnotila jeho základní rysy následovně:

„Každý kriminální akt spáchaný se záměrem způsobit smrt nebo vážné zranění s cílem vyvolat v zasažené společnosti pocit strachu, zstrašovat obyvatelstvo... a nutit vlády nebo mezinárodní organizace k nějakým opatřením, nebo je naopak od některých opatření či činů odrazovat.“ [2]

Politolog Jiří Šedivý uvádí: „Terorismus je metoda použití síly či hrozby silou prováděná skrytými jednotlivci, skupinami nebo státem podporovanými aktéry. Akt násilí je zaměřen proti nevinným osobám nebo civilním cílům. Hlavním účelem teroristického aktu je vyvolat pocit strachu. Konečným cílem terorismu je politická změna.“ [3]

Problematicke terorismu se věnuje jak český právní řád ve smyslu zákona č. 40/2009 Sb. (§ 311, ale i řada dalších, např. § 272, 323, 324), tak Evropská unie (Rámcové rozhodnutí 2002/475/SVV a jeho aktualizace).

S tím co terorismus je, a co není, souvisí otázka, kde jsou hranice mezi ním, asymetrickou válkou, partyzánskou válkou, národně osvobozenecským či protipovstaleckým bojem. Tato hranice byla v minulosti a je i v současnosti různě posunována, často svévole či záměrně zaměňována. To co je dnes jako terorismus odsuzováno, bylo v minulosti považováno za osvobozenecský boj proti agresorovi. Terorista pro jednoho, může být označen druhým jako patriot. Při pohledu do historie se dozvíme, že i aktéři atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha v roce 1942 byli označeni za teroristy. Jak lze definovat dobrovolníky al-Ká'idy, kteří se zapojili do války proti Sovětskému svazu v Afghánistánu? Byli i oni teroristé, nebo pouze bojovníci za svobodu?

Globální terorismus

Nástup respektive nejnovější etapa globálního terorismu je všeobecně datována od 11. 9. 2001. Globální teroristé už nemají pouze národní, ale celosvětovou identitu. Neomezují se pouze na jeden stát nebo na jeho vnitřní politiku. Jejich předáci pod vedením vůdce al-Ká'idy vytvořili teroristickou síť pokrývající de facto celý svět. Psychologický dopad jejich aktivit přesahuje státní hranice a ovlivňuje veřejné mínění nejen v jedné zemi, ale v celém regionu, a dokonce v celém světě.

Na počátku 21. století bylo hlavním cílem al-Ká'idy donutit západní země a především USA, aby opustily Arabský poloostrov, jmenovitě Saúdskou Arábii. Pro jeho naplnění zvolila ty nejbrutálnější metody, kdy hlavním rysem bylo záměrné vraždění bezbranných a nevinných lidí. Jan Eichler, autor knihy *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*, s odvoláním na úder z 11. září 2001 uvádí, že terorismus je zřejmě jedinou možností, jak zranit i tak silnou a bohatou zemi, jakou jsou USA, proti kterým nemá přímý střet sebemenší naděje na úspěch.

Od doby kdy Bushova administrativa vyhlásila „globální válku proti terorismu“, uplynulo několik let. Srovnání kladných a stinných stránek ovšem ukazuje, že tato válka má z hlediska dalšího boje proti této naléhavé hrozbě velmi kontroverzní bilanci. Na jedné straně byla válka v Iráku dokonale naplánována, řízena i provedena a skončila působivým vítězstvím. Z vojenského hlediska je však válka proti terorismu považována za strategickou chybu, protože otevřela tzv. druhou frontu boje s globálním terorismem.

„Do krajiny se nahrnuli násilníci a extrémisté z dalších zemí islámského civilizačního okruhu a zahájili dlouhodobou opotřebovací vzbouřeneckou válku. Tu doplňují krutým zabíjením všech, které považují za zrádce a kolaboranty s vojáky okupačních mocností, označovaných za křížáky.“ [4] „Likvidují politiky, policisty, vojáky, a zejména civilisty

přesně podle bin Ládinovy fatvy.“ [5] Podle ní vůdce al-Ká'ida prohlásil: „Každý muslim, který je toho schopný, má osobní povinnost zabít Američany a jejich spojence, bez ohledu na to, zda se jedná o civilisty či vojenské jednotky, a to v každé zemi, kde to je možné.“ [6]

Globální terorismus je dnes již tak obsáhlý fenomén, že navzdory proklamované strategii boje nelze proti němu bojovat jako proti celku. Terorismus jako takový nebude nikdy zcela vyhuben. Fanatické skupiny jako např. al-Ká'ida se pokusí vést aktivní hnutí ke splnění vize a nastolení konečného stavu, který bin Ládin vidí v celosvětovém řádu puritánské teokracie muslimského státu. Jsou různé vize dosažení tohoto stavu. Bin Ládinova cesta je nejradikálnější, ale širší islámské fundamentalistické hnutí má podobné myšlenky. Jeho zastánci věří, že cesta k oživení jejich společnosti představuje zbavit se vlivu západní politické a společenské kultury. Pro dosažení tohoto stavu jsou ochotni způsobovat hodnotám demokratického světa enormní zlo, přičemž necítí žádnou potřebu být vázání mezinárodními úmluvami či konvencemi. Takový konečný stav však ohrožuje demokratické zájmy a způsob života ve světě. Cílem společné strategie tedy musí být zastavit (výrazně eliminovat) radikální islámské hnutí a jeho prodloužené ruce, teroristické organizace na čele s al-Ká'idou.

Hrozby a rizika vyplývající z nového terorismu nerespektují tradiční hranice mezi vnitřní a vnější, vojenskou a nevojenskou bezpečností. Proti jeho aktérům, kteří nejsou vázání na určité ohraničené teritorium, nefunguje tradiční metoda odstrašování vojenskou silou. Virtuálně síťovaný a decentralizovaný charakter teroristických skupin neumožňuje identifikovat a zničit jejich těžiště – mocenské centrum, na jehož existenci a fungování je aktér životně závislý. [7]

Kandidáti na těžiště

Clausewitz označil těžiště za „středisko síly a pohybu, na němž závisí celek“. [8] Ve výběru definice těžiště se záměrně vyhneme takové, kdy v souladu s doktrinální publikací AJP-5 by teroristická organizace, nebo její vůdce měl být považován za „charakteristiky, možnosti a prostory...“. Tato definice, ačkoli aliančně doktrinálně platná, postrádá na logice, srozumitelnosti, a přispívá k matení pojmů. Mnohem výstižnější je ta, která definuje těžiště jako „zdroj moci, který poskytuje morální nebo fyzickou sílu, volnost činnosti, nebo vůli jednat“. [9]

Přemýšlet o základních „zdrojích moci“ na strategické i operační úrovni je velice důležité. Proces rozhodování, co je těžištěm, posiluje odbornou diskuzi, pomáhá plánovačům v rozhodovacím procesu v určení hierarchie „kandidátů“ těžiště a stanovuje možnou míru jejich důležitosti při výběru toho správného. Prvním krokem v určení hlavních zdrojů moci bude stanovení míry výběru.

Pro účely této analýzy může být těžiště určeno, jestliže naplňuje tato kritéria:

- musí být dominantním zdrojem moci,
- musí mít nepřátelský vztah k protivníkovi – musí být zdrojem moci založeným na tom, jak může působit proti síle specifického protivníka,
- zdroj moci bude považován za těžiště, jestliže jeho zničení, nebo výrazná eliminace jeho síly by vyústila v dosažení konečného stavu. [10]

Použitím uvedených kritérií pak lze uvažovat o možných těžištích – zdrojích moci. V souladu s Clausewitzovou teorií by prvním možným kandidátem na těžiště mohla být

osoba vůdce al-Ká'idy, Usámy bin Ládina. Ten je důležitou a symbolickou postavou, sehrávající rozhodující úlohu v založení, budování, financování a řízení organizace.

Bin Ládín v jednom ze svých poselství uvedl, že jeho cílem je „sjednotit všechny muslimy a nastolit vládu, která bude následovat pravidla kalifátu“. Jeho prohlášení bylo dále objasněno jako úsilí o vytvoření impéria miliardy muslimů vedeném jediným vůdcem. [11] Lze si položit otázku, zda může tento vůdce al-Ká'idy (nebo v případě zneškodnění jeho nástupce) podle Clausewitzova pojmání „morálních těžišť“ [12] být považován za těžiště al-Ká'idy samotné. Zcela jistě ano. Osoba hlavního vůdce, který má vůli a sílu vytvořit, provádět a udržovat politiku opozice vůči svému protivníku, stejně jako možnost tuto vůli uplatňovat prostřednictvím armády a obyvatelstva, je srovnatelná s těžištěm. Na druhé straně, i když jako vůdce jediné teroristické organizace s globálním dosahem má výsadní postavení, jeho smrtí nebo odchodem z funkce by činnost organizace zřejmě nebyla výrazně ovlivněna. Protože jeho osobu coby nestátního aktéra nelze srovnávat s dominantními postavami typu Napoleona, Hitlera nebo Stalina, nelze jej označit za strategické těžiště.

Dalším možným kandidátem na těžiště by mohla být **muslimská populace**, pro níž jsou islám a víra v Mohameda postaveny nade vše pozemské. Ta rovněž splňuje kritéria dominantní síly, protože radikální teroristické skupiny se opírají o její aktivní i pasivní podporu. Tato populace [13] výrazným způsobem ovlivňuje činnost vládnoucích garnitur ve svých zemích, přičemž současně dává najevo neochotu přijmout základní hodnoty demokratického způsobu života. Zajímavou skutečností ovšem je to, že muslimská populace je vnímána současně jako „přátelské“ těžiště, protože Západ potřebuje její pomoc a asistenci k reformě zkorumpovaných autokratických režimů. Jestli by tato podpora byla Západem násilně zničena, nastal by pravý opak a další, možná intenzivnější podpora radikálního hnutí k dosažení jeho cíle. [14]

Konečně, za poslední a zřejmě skutečné těžiště ve válce proti terorismu mohou být považovány **teroristické organizace**. Tyto se těší podpoře muslimské populace, protože bojují proti „satanovi“ přesně podle zákonů svaté války. Významným způsobem eliminují západní vliv, jejich cílem je zastrážit konkrétního nepřítele. Jestliže ve válce proti terorismu jsou tyto organizace neutralizovány nebo zničeny, pak jejich vize o extrémním islamismu zůstane pouze snem a konečný stav (ve prospěch Západu) může být dosažen. Podle obecné teorie těžišť platí skutečnost, že těžiště se může přesouvat z jedné entity na druhou. Ačkoli v rámci války proti terorismu jsou pro vojenské strategie osoba vůdce i muslimská populace významní hráči, pozornost na těžiště bude upřena na variantu poslední.

Koncept rozhodujících faktorů

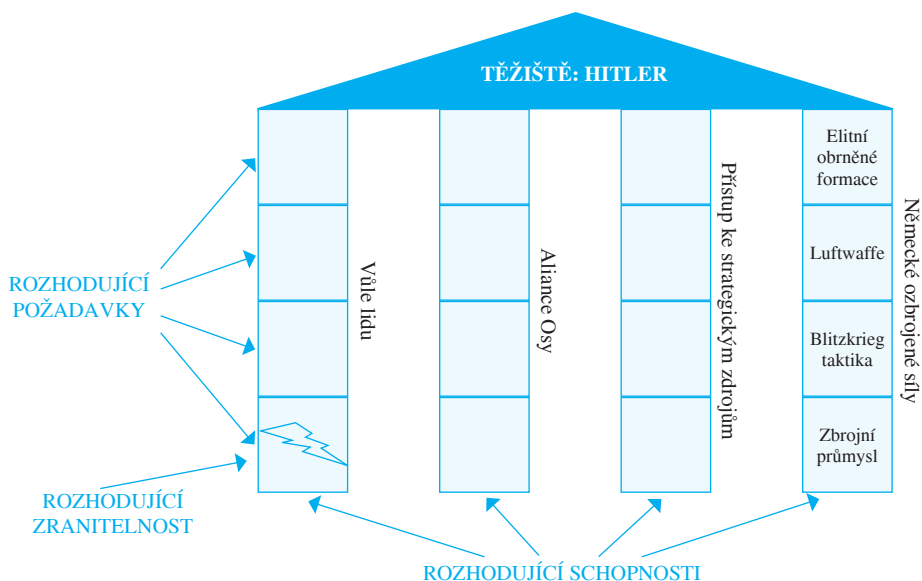
Diskuzí kolem metodiky určování těžišť se vojenští odborníci zabývají již řadu let. Polovina devadesátých let minulého století přinesla v tomto úsilí nový pohled, kdy byl rozpracován funkční model pro systémový přístup k určení těžišť neboli tzv. **koncept rozhodujících faktorů**. Jeho autorem je dr. Joe Strange, který jej popsal v publikaci „Centers of Gravity & Critical Vulnerabilities: Building on the Clausewitzian Foundation So That We Can All Speak the Same Language“. V současné době je tento model již obecně akceptován a doktrinálně přijat v řadě národních i aliančních doktrinálních publikacích. Vydání publikace ozbrojených sil USA Joint Publication (JP) 5-00.1,

která jako první tento koncept doktrinálně přijala, představovalo důležitý krok v jeho aplikaci pro určení těžiště, definování jeho „rozhodujících schopností, rozhodujících požadavků a rozhodujících zranitelností“ a vyjádření vzájemného vztahu těchto pojmů. Koncept rozhodujících faktorů, **Center of Gravity – Critical Capabilities – Critical Requirements – Critical Vulnerabilities (CG – CC – CR – CV)**, představuje základní kámen v systémovém přístupu v identifikaci a působení na strategická a operační těžiště protivníka. [15] Jednotlivé prvky konceptu jsou definovány následovně:

- **Centers of Gravity** – těžiště – jsou zde definována jako základní zdroje morální, nebo fyzické síly, moci a odporu,
- **Critical Capabilities** – rozhodující schopnosti – základní schopnosti (možnosti), které umožňují těžišti jako takovému fungovat v kontextu daného scénáře, situace, nebo mise,
- **Critical Requirements** – rozhodující požadavky – takové podmínky, zdroje a prostředky, které jsou nutné a nezbytné pro udržení (operativnost) rozhodujících schopností,
- **Critical Vulnerabilities** – rozhodující zranitelnosti – rozhodující požadavky, nebo jejich dílčí komponenty, které jsou nedostatečné, nebo náchylné k neutralizaci, izolaci nebo napadení.

Podrobná analýza těchto komponentů těžiště pomáhá odhalit jejich vztah, propojenost, závislost a další souvislosti, které jsou pro plánovače důležité.

Plukovník Henry Tomlin (US Army War College) pro lepší vizualizaci vzájemného vztahu tohoto systému, rozšířil koncept rozhodujících faktorů jeho zobrazením v podobě struktury starověkého řeckého chrámu. Jeho střecha zde představuje těžiště, podporující sloupy vyjadřují rozhodující schopnosti (Critical Capabilities), jež jsou tvořeny systémem jednotlivých stavebních kamenů, rozhodujících požadavků (Critical Requirements).

Obr. 1: Tomlinův model těžišť (Zdroj: www.handle.dtic.mil/100.2/ADA423285)

Použitím historického příkladu hitlerovského Německa na počátku druhé světové války pak na takovémto chrámu objasnil koncept určení těžiště. Jako těžiště zde určil osobu vůdce, Adolfa Hitlera, který v Německu sehrával rozhodující roli. Za podepírající rozhodující schopnosti, které tomuto těžišti umožnily v daném období fungovat, byly označeny následující: Vůle lidu, aliance Osy, přístup ke strategickým zdrojům a ozbrojené síly Německa. Ozbrojené síly byly rozhodující schopností, základním subkomponentem nutným pro udržení (operativnost) dalších uvedených schopností i těžiště jako takového. Analytici se shodli, že v roce 1940 byly elitní obrněné formace, luftwaffe, zbrojní průmysl Německa a taktika bleskové války nepostradatelnými prvky, a tedy rozhodujícími požadavky, nezbytnými pro udržení rozhodujících schopností. [16]

Podle tohoto příkladu nelze jednoznačně říct, že úspěšný útok pouze na jednotlivou rozhodující schopnost by způsobil kolaps těžiště a tím jeho zničení. Kdyby tomu tak bylo, určení těžiště bylo pravděpodobně špatné (nebyl by to býval Hitler). Je rovněž nepravděpodobné, že těžiště, ať již jako **střed veškeré síly a pohybu, na kterém všechno závisí** (Clausewitz), nebo „**zdroj moci**“, [17] by bylo zranitelné vůči útoku proti jeho jednomu samotnému komponentu.

Teroristická organizace jako těžiště

Téměř všechny alianční i národní strategie boje proti terorismu definují stejného společného jmenovatele, který, poháněn radikální ideologií islámského fundamentalismu, je souhrnně označován za rozhodujícího protivníka v této válce. Tímto společným jmenovatelem je označována al-Ká'ida, která je v současnosti skutečně jedinou celosvětovou teroristickou organizací. Má veškeré atributy, které jí umožňují provádět promyšlenou, finančně, personálně a materiálně zabezpečenou činnost za řízení jejího „masterminda“, Usámy bin Ládina. Má atributy, které ji pasují do role „strategického těžiště“.

Jestliže je al-Ká'ida jednou označena za jedinou celosvětovou teroristickou organizaci, systém, je nutno se zabývat jejími rozhodujícími schopnostmi, na základě kterých byla schopna provést dosavadní teroristické útoky. Určením rozhodujících požadavků, které jsou nutné a nezbytné pro operativnost těchto schopností a následným vyvozením rozhodujících zranitelností, respektive „slabostí“, mohou analytici a plánovači operací doplnit celou mozaiku fugujícího systému a tento dotvořit jako celek.

Al-Ká'ida, její rozhodující schopnosti, požadavky a zranitelnost

Rozhodující schopnosti již byly definovány jako základní schopnosti, které těžišti jako takovému umožňují fungovat v kontextu daného scénáře, situace nebo mise. Co následuje, je provedení analýzy, na základě které možno považovat al-Ká'idu za těžiště a definování rozhodujících schopností, které jí umožňují fungovat skutečně v celosvětovém měřítku. Přitom je potřeba vyjít z těchto identifikovaných rozhodujících schopností organizace:

- schopnost získat si a udržovat státní podporu,
- schopnost získat si a udržovat podporu obyvatelstva,
- schopnost zasadit ozbrojené síly v celosvětovém globálním dosahu,
- schopnost získat finance a jejich prostřednictvím operace pokrýt. [18]

Při bližším pohledu na tyto rozhodující schopnosti je patrné, že zde existuje určitý vztah mezi tzv. „DIME“ [19] prvky nástrojů státní moci a rozhodujícími schopnostmi této nestátní organizace. Vzájemná vazba státní podpory, podpory obyvatelstva a schopnosti financování operací s diplomatickými, informačními a ekonomickými nástroji moci je zřejmá, schopnost zasazení sil v celosvětovém globálním dosahu na první pohled hned zřejmá není. Ta se projeví postupně, např. spojováním se (seskupováním) různých částí organizace jako vojenského nástroje moci k provedení teroristického útoku. Následně popsání rozhodujících schopností včetně jejich komponentů (rozhodujících požadavků), usnadní pochopit systém a jeho prvky za účelem správné identifikace rozhodujících zranitelností.

Rozhodující schopnost – státní podpora

I když al-Ká'ida je nestátní organizace, získání a udržování státní podpory je pro ni rozhodující schopnost pro sledování jejich cílů. Michael Leeden, významný politický analytik a expert na Blízký východ, v knize *Válka proti mistrům teroru* poznamenává, že „všechny hlavní teroristické organizace by byly bez státní podpory pouze mrzákem“. [20] Lze říci, že státní podpora je jakýmsi ekvivalentem diplomatického nástroje moci. V současnosti na Středním východě by vládcové v Saúdské Arábii, Libyi, Súdánu a dalších zemích, které podporovaly al-Ká'idu, asi stěží přijali demokratickou revoluci, která by potenciálně mohla přinést ztrátu jejich moci. Za rozhodující požadavky této státní podpory lze považovat zbraně a munice, včetně ZHN, bezpečná útočiště a výcvikové tábory organizace, zpravodajské prostředky a možnost získat oficiální osobní a cestovní doklady.

Získání zbraní hromadného ničení al-Ká'idou, noční mūra všech demokratických států, by zcela jistě bylo závislé na spoluúčasti a podpoře státní moci. Neúspěšné pokusy al-Ká'idy získat obohacený uran jsou dobře známy. Úsilí pro získání státní podpory v obstarání konvenčních zbraní jsou ovšem daleko úspěšnější. [21]

Nedostatek zbrojního průmyslu je pro al-Ká'idu výhodou a současně zranitelností. Kdyby byla závislá na vlastních zdrojích v produkci zbraní, její továrny by se jistě staly terčem vojenských útoků. Proto využívá možnost nákupu ze zemí Středního východu a Afriky, především díky finančním možnostem jejího vůdce i organizace jako takové. Al-Ká'ida je neustále závislá na dodávkách zvenku. Nikdy si ovšem nemůže dovolit získání zbraní bez předpokladu určitého rizika, že agenti zapojení do obchodu by mohli být „přeploceni“ zpravodajskou službou, což by mohlo vytvářet rozhodující zranitelnost.

Usáma bin Ládín zahájil svoji kariéru džihádisty financováním a budováním skladů, výcvikových táborů a cest podél afghánsko-pákistánské hranice na začátku 80. let minulého století. Později v Chóstu (Afghánistán) vybudoval komplex tunelů a první **výcvikové tábory** pro jeho vlastní afghánské Araby. V roce 1991, kdy byl vyhnán ze Saúdské Arábie, zřídil základnu pro vedení operací v Súdánu a okamžitě zahájil budování výcvikových táborů pro své stoupence. Brzy pochopil hodnotu a nutnost požadavku „bezpečného útočiště“, stejně jako výcvikových táborů pro přípravu svých jednotek a výcvik nového personálu. [22] Na druhé straně, tato útočiště i výcvikové tábory, pokud jsou pevně vybudované, se ukázaly nejen pro organizaci, ale i pro „hostitelské“ státy zranitelnými. Takovéto státy, jakožto sponzoři terorismu, se na základě globální strategie boje proti terorismu vystavují značnému riziku. Je tomu ale opravdu vždycky tak?

Předcházející konstatování o státním sponzoringu teroristů není poplatné pouze pro státy výše jmenované a jim podobné. V době afghánsko-sovětské války byl Usáma bin Ládín nepřímo pod patronátem CIA, aby bojoval proti sovětským okupantům. [23] Spojené státy na podporu terorismu využily později i další nástroje. Nechtě tak zahlnaly samy sebe do slepé uličky. [24]

Zdokumentován je taktéž přístup bin Ládína ke **zpravodajským zdrojům**. Přes fakt, že Saúdská Arábie bin Ládína oficiálně ze země vypudila, zřejmě nikdy s ním zcela nepřerušila styky. Bývalý šéf saúdské výzvědné služby, významný člen vládnoucí saúdské královské rodiny a do prosince roku 2006 saúdský velvyslanec ve Washingtonu, princ Turki al-Faisal, otevřeně přiznal své styky s bin Ládínem. [25]

Koncem 90. let byl bin Ládín pozván vůdcem Národní islámské fronty do Súdánu za účelem „transplantovat zde jeho celou organizaci“. Jeho agenti začali okamžitě v Súdánu nakupovat majetek a začal proces reorganizace al-Ká'idy. Súdán byl klíčovým prostředníkem v procesu ukončení požadavků na víza Arabů, což povzbudilo islámské militanty z celého světa k příchodu a aktivnímu životu v bezpečí rozlehlého prostoru země. Později obrátila organizace pozornost k Albánii, zemi s laxní kontrolou imigrace, nekompetentní policií se sklony ke korupci a politickými vůdci hladovými po podplácení. Ta se tak stala perfektní evropskou vojenskou základnou pro al-Ká'idu.

Možnost získat **oficiální cestovní dokumenty** a osobní doklady umožnila „operativcům“ al-Ká'idy možnost volného pohybu moderními způsoby. Je to ovšem i určitá zranitelnost. Pro získání takovýchto dokumentů je nutno podplatit státní organizace či vládní úředníky. Pouze stát může zabezpečit jejich požadovaný počet, ovšem opět s předpokladem určité úrovně zranitelnosti. Jeho úředníci mohou být stykem s teroristy kompromitováni, pokud jde o oficiální podporu, stát dává v sázku svou pověst, protože být veřejně obviněn ze styků a teroristickou organizací, podpory terorismu, nese s sebou riziko mezinárodních sankcí (jako tomu bylo třeba v případě plukovníka Kaddáfího a Libye).

Rozhodující schopnost – podpora obyvatelstva

Podpora obyvatelstva muslimského světa je pro al-Ká'idu jednou z priorit na které staví vyhlášenou „svatou válku proti bezvěrcům“. Prostřednictvím svých zpráv oslovuje zejména muslimskou populaci, kde zdůvodňuje potřebu své legitimacy, ospravedlňuje své akce a mobilizuje své nástupce k pokračování svaté války. Vůdce al-Ká'idy i organizace samotná jsou v islámském světě idolizováni milióny lidí pro svůj vzdor k USA. Rozhodující požadavky, které jsou pro legitimitu jejich akcí k získání a udržení podpory nutné, jsou islámský fundamentalismus, tyranské režimy, Saúdská Arábie a viditelné úspěšné akce proti Rusku a USA.

Militantní islámští fundamentalisté nevěří, že kapitalismus, demokracie či náboženská svoboda jsou srovnatelné s jejich vírou. Ačkoli tvoří pouze malou část z počtu obyvatel vyznávajících islámskou víru, jsou pro bezpečnost demokracie, a zvláště USA v podmínkách války proti terorismu vnímání jako největší hrozba. Islámská víra jako jediné náboženství nedělá rozdíly mezi vírou a státem a pokrývá všechny aspekty společenského života. Nebezpečí, které vůdce al-Ká'idy a jeho organizace představuje, je záměr rekrutovat více lidí pro jejich podporu buď jako aktivních bojovníků, nebo aspoň jejich podporovatelů. Islámští fundamentalisté obviňují muslimský svět z úpadku

v porovnání se Západem, poukazují, že se muslimům nedaří následovat přísnou interpretaci islámu – právo „šaría“ – a poukazují na rostoucí vliv odpadlíků – bezvěrců.

Druhým požadavkem podpory jsou tzv. **tyranské režimy** některých zemí Středního východu, které vytvářejí spolehlivou základnu pro lidovou podporu al-Ká'idy. V mnoha zemích muslimského světa absence demokracie způsobila vakuum, které islámští fundamentalisté spolehlivě vyplnili. Zatímco představitelé státní moci nepřipouštějí žádnou svobodu projevu, islámští tribunové využívají nedotknutelný prostor svých kazatelen k hlásání pravé víry. Každý náznak demokracie, která by v regionu Středního východu mohla vzniknout, představuje pro takovéto režimy vážnou hrozbu. Uplatňování demokratických práv a svobod může tyto tyranské režimy viditelně znervózňovat.

Saúdská Arábie, tyranský/autokratický režim jako takový, hraje významnou roli v získání podpory obyvatelstva pro al-Ká'ida. Již od doby vzniku wahabismu, [26] královská rodina Saúdů spoléhala na inspirující náboženský zápal pro posílení jejich moci. Saúdská Arábie je pro al-Ká'idu a jejího vůdce výrazný zdroj podpory obyvatelstva z několika důvodů. Je především domovem wahabismu, znemožňuje jakýkoliv pokrok v otázkách posílení demokracie (což je na druhé straně Západem trpěno z důvodu jeho vzrůstající závislosti na ropě), a konečně, je to vojenská přítomnost USA v zemi pro islám nejsvatějších náboženských symbolů, měst Mekka a Medina. Saúdská Arábie – rozhodující prvek podpory al-Ká'idy – je zranitelná, ovšem ne v dohledném horizontu. USA a většina světa je závislá na ropě. Na Saúdskou Arábii proto nemůže být veden přímý útok, a taky je nepravděpodobné, že by represivní královská rodina odstoupila.

Úspěchy al-Ká'idy v boji proti Sovětům, které u mnohých muslimů vytváří pocit neporazitelnosti, nelze podceňovat. Usáma bin Ládín přiznal její účast v bojích v Mogadišu v průběhu operace *Restore Hope*, jež vyústila ve smrt 18 vojáků a odchod ozbrojených sil USA ze Somálska. Podobnými úspěchy se vůdce al-Ká'idy může honosit v Jemenu, Saúdské Arábii a na velvyslanectvích v Africe. Aktem z 11. září 2001 i bombovými útoky v Evropě dokazuje možnost porážet USA a jejich spojence ve válce proti terorismu.

Rozhodující schopnost – zasazení ozbrojených sil v celosvětovém dosahu

Globální dosah al-Ká'idy a jejího vůdce je unikátní. Organizace udeřila v Saúdské Arábii, Jemenu, Somálsku, Americe i v Evropě. Její praktiky zasáhly Filipíny, Indonésii i území bývalého Sovětského svazu. Schopnost vůdce al-Ká'idy zasadit své síly v celosvětovém měřítku je podmíněna nezbytnými rozhodujícími požadavky, jako jsou svoboda pohybu, buňková struktura organizace, globální komunikace a nestátní identita.

Svoboda pohybu, částečně umožněna oficiálními cestovními doklady, jak bylo uvedeno dříve, je rozhodujícím požadavkem schopnosti al-Ká'idy operovat a chránit své síly globálně. Od konce studené války mnoho zemí slevilo z nároků řádné kontroly svých hranic. Jsou taktéž regiony, kde tyto kontroly téměř neexistují, protože vládní orgány nemají dostatek prostředků k jejich provádění. Pro individua cestující pod falešnými doklady nejsou v tomto případě žádné překážky vstupovat na území té které země.

Moderní teroristé z bezpečnostních důvodů pracují rozčleněni v určitých malých skupinách, v **buňkové struktuře**. Je pravděpodobné, že před teroristickým útokem na Světové obchodní centrum v září 2001, jednotliví operativci, piloti, plánovači nebo

další aktéři al-Ká'idy pracovali nezávisle na sobě a nemuseli nutně vědět o rolích těch druhých, mimo jejich vlastní buňku. Dopadení jednoho člena by zřejmě nemělo vliv na bezpečnost či úspěch dalších, do operace zapojených. Tato buňková struktura organizace poskytuje nejlepší důkaz důležitosti nebo až výjimečnosti řídicí ústřední buňky. Pouze takovéto středisko nebo velitelství má povědomí o celkovém obrazu, kterým je souhrnná koncepce operace, tvořena činností jednotlivých oddělených buněk. Proto zbavení organizace její hlavy – vůdce s okruhem jeho nejbližších spolupracovníků jako řídicí entity – by mělo vážný dopad na její celkovou strukturu.

Globalizace umožnila teroristům z al-Ká'idy přístup k internetu, satelitnímu i mobilnímu spojení, stejně jako k dalším dostupným způsobům ovlivňování veřejného mínění. Organizace dokonce na elektronických nosičích distribuovala encyklopedii „Encyclopedia of the Afghan Jihad“, kde vysvětluje základy teroru. Na druhé straně, otevřená komunikace představuje pro al-Ká'idu rovněž rozhodující zranitelnost. Inteligentní počítačové programy dokážou vyhledat a rozpoznat hlas jedince v záplavě rozhovorů, v několika okamžicích určit jeho polohu a následnými opatřeními jej pak lze zneškodnit. Vlády států i ozbrojené síly investují do takovýchto vyhledávacích systémů a obdobných zařízení mnohem vyšší prostředky než tomu bylo před zářím 2001. Čím větší důraz je položen na sledování al-Ká'idy přes prostředky komunikace, tím je větší šance na její eliminaci.

Nestátní identita al-Ká'idy je velice užitečným a silným zdrojem její ochrany. Kdyby byla otevřeně podporována ze strany státu, aliance vedoucí válku proti terorismu by vůči tomuto státu zcela jistě podnikla rozhodné kroky. Když ovšem mezinárodní právo vylučuje možnost vstupu bezpečnostních sil na území cizích států bez jejich svolení, al-Ká'ida je této hrozby zbavena. Na druhé straně, i když cizí stát by se vstupem a pronásledováním členů al-Ká'idy souhlasí, přivedení jednotlivce před spravedlivost je složitý komplex procesů a problémů. Zde je nutno dát dohromady několik podstatných faktů: platný, zákonem stanovený zákaz, ochotu soudně stíhat a žalovat, nezbytné důkazy a podezřelého. Jak je patrné z nedávné historie, naplnit všechny tyto předpoklady se ukazuje jako nesmírně obtížné. Vzrůstající hrozba terorismu a jmenovitě al-Ká'idy je ovšem natolik závažná, že tato spojuje úsilí států světa v přijímání právních procedur na úspěšné stíhání teroristů.

Rozhodující schopnost – financování operací

Možnost vůdce al-Ká'idy získat a financovat její nábor, výcvik a operace, je další rozhodující schopností. Bin Ládín pochází z velice bohaté rodiny a ukázal se být zkušeným obchodníkem v zajišťování zdrojů pro al-Ká'idu. Byl přezdíván „bankéřem džihádu“ pro svou roli spíše finančníka než vojáka, kterou hrál v období afghánské války proti Sovětskému svazu v 70. a 80. letech minulého století. Odpovídající rozhodující požadavky – podmínky, zdroje a prostředky pro financování al-Ká'idy, tvoří osobní bohatství a legitimní obchodní podnikání vůdce al-Ká'idy, organizovaný zločin, krycí (nevládní) organizace a možnost využívat moderní mezinárodní bankovní systém.

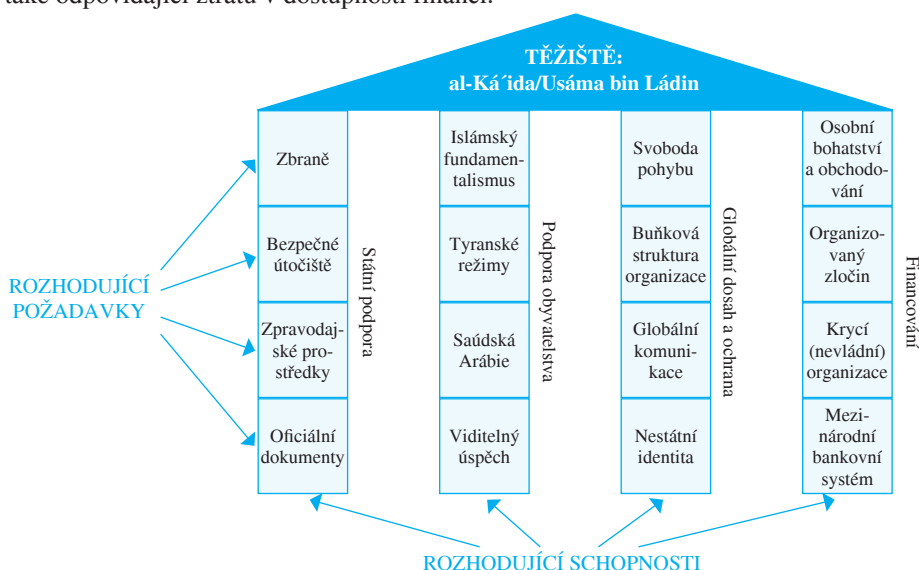
Osobní bohatství bin Ládira pochází z majetku jeho významné rodiny. Po smrti svého otce v Saúdské Arábii vůdce al-Ká'idy zdědil sumu peněz v hodnotě přibližně až 500 milionů amerických dolarů. K této částce, ze které byl financován výcvik teroristů, přispěly pravděpodobně v letech 1986-1989 i USA spolu se Saúdskou Arábií, když

ročně poskytovaly obdobnou sumu mudžahedínům na podporu boje proti Sovětskému svazu v Afghánistánu. Po svém vyhnání ze Saúdské Arábie do Súdánu v roce 1991, bin Ládín zde investoval do bankovníctví a důležitých vývozních artiklů země.

Vůdce al-Ká'idy své podnikání neomezoval pouze na legitimní získávání financí. On sám i jeho organizace jsou zapojeni do **organizovaného zločinu**, kde profitují z drogového obchodu, který ročně přináší částku ve výši až 10 miliard amerických dolarů. Uvádí se, že podíl na zisku pro bin Ládína činí až 10 % z této sumy, z důvodu jeho významné role v organizování distribuce a praní špinavých peněz s ruskými a čečenskými mafiánskými skupinami. Podle některých zdrojů je také zapojen do ilegálního obchodování s diamanty s Demokratickou republikou Kongo či státy Burkina Faso a Libérie v západní Africe.

Diskrétnost a utajení v **bankovním průmyslu** je pro vůdce al-Ká'idy značná výhoda. Již v minulosti bylo doloženo přímé spojení rodiny Ládínových s al-Ká'idou v obchodování s cennými papíry. Taktéž byly potvrzeny kontakty al-Ká'idy s nevládními islámskými organizacemi, které pomáhají rozšiřovat fundamentalistické učení islámu a kryjí financování teroristických operací. Rohan Gunaratna [27] k tomu dodává: „Al-Ká'ida se usadila ve většině zemí s původní, nebo migrující muslimskou komunitou, její infiltrace je evidentní kdekoli muslimové žijí a pracují. Nikdy neoperuje izolovaně, provádění teroristických operací vyžaduje finanční a technicko-logistickou podporu, která na místě musí být často roky dopředu. Al-Ká'ida má veřejnou, ačkoli skrytou podporu, a taktéž dostává praktickou pomoc od islámských filantropistů a nadací, hlavně ze Spojených arabských emirátů a Saúdské Arábie. [28]

I když složitost a mlčenlivost v mezinárodním bankovním systému je značnou výhodou, financování al-Ká'idy je také rozhodující zranitelností. Tato je vidět počtem dostupných záznamů, dokládajících množství finančních transakcí rodiny Ládínových. Navíc, jak tomu je například v Afghánistánu, každá ztráta bezpečných útočišť přináší také odpovídající ztrátu v dostupnosti financí.

Obr. 2: Al-Ká'ida jako těžiště podle Tomlinova modelu (Zdroj: www.handle.dtic.mil/100.2/ADA423285)

Těžiště může být svými rozhodujícími schopnostmi a požadavky různě ovlivňováno. Jednotlivé požadavky se mohou prohlubovat, mohou být nově vytvářeny, případně mohou vytvářet či transformovat se na rozhodující zranitelnosti. Al-Ká'ida potřebuje státní podporu za účelem získání zbraní, bezpečných útočišť, zpravodajských informací i jiných prostředků, ačkoli cena pro stát, který by byl tohle všechno ochoten organizaci poskytovat, by byla vzhledem k zisku příliš vysoká. Důležitým může být i požadavek pokračovat ve vystavování viditelných úspěchů podobných z 11. září 2001 a následných, kdy zasažené státy jsou zjevně nepřipraveny čelit útokům. Dlouhodobým cílem vůdce al-Ká'idy je, aby tato organizace pokračovala v rozšiřování svého vlivu na mezinárodní scéně. Tento postoj je na druhé straně zcela protichůdný k požadavku získání státní podpory, globálního dosahu a schopností, které vyžadují skryté a utajené operace. Takový požadavek pro „bujení“ může být pro al-Ká'idu největší zranitelností.

Předešlá analytická část, kde je naznačena vzájemná souvislost a propojenost jednotlivých prvků systému, odpovídá Clausewitzově teorii o charakteristice těžiště. **Ozbrojené hnutí lidu** nebo jeho části (organizace al-Ká'ida) s **osobou hlavního vůdce** (vůdce al-Ká'idy) představuje **strategické těžiště, proti kterému je nutno soustředit veškerou energii** (obr. 2).

Hledání a určování těžiště v operacích představují jeden z vrcholných počínů aplikace operačního umění, zároveň tvoří podstatnou část procesu tvorby koncepce operace. Za poslední dvě desetiletí byly k tomu využívány rozličné způsoby, ať již ve válce v Zálivu, kdy při určování těžišť protivníka byla uplatněna tzv. *Wardenova teorie pěti kruhů*, [29] nebo právě rozvinutí teorie konceptu rozhodujících faktorů. Významná je skutečnost, že tato se stala platnou součástí doktrinárních dokumentů a může sloužit aktérům operačního umění v jeho aplikaci.

Mezinárodní společenství a jeho orientace na jiné těžiště

Současný způsob neutralizace globální teroristické sítě vojenskou silou je možný, ta však představuje pouze část nástrojů státní moci. Zaměřit se na takové těžiště a na všechny, jež jej podporují, žádá proto vystavit na ně nejen vojenský, ale zejména diplomatický, informační a ekonomický tlak aliance demokratických států. Úspěch ve válce proti al-Ká'idě může být zaručen orientací na **jiné těžiště, kterým je veřejné mínění muslimské populace**. Znamená to tedy, že pro získání této podpory je potřeba **zvolit jinou vhodnou strategii**, spíše nepřímé, komplexnější působení, než přímou vojenskou cestu. Znamená to orientaci na nové těžiště, na jinou entitu, kterou bude široká muslimská populace jako taková. Jak může mezinárodní společenství zareagovat na výzvy ke zlepšení současných podmínek v muslimském světě, které jsou mnohdy hnací silou nenávisti vůči Západu? Existuje řada sociálních, politických, vojenských, ekonomických i jiných možností:

- **Vytváření umírněných skupin, které budou čelit radikálním myšlenkám. Liberální a umírnění muslimové nevytváří tak účinnou síť, jakou mají radikálové. Vytvoření mezinárodního společenství těchto muslimů je rozhodující pro přenášení umírněných poselství napříč muslimským světem.** Mezinárodní společenství může být nápomocné v asistenci zemím s nedostatkem zdrojů, aby vytvořily takovéto síť samy.

- **Zničení sítě radikálů.** Je důležité pochopit, co je příznačné pro síť radikálů a komunitu, která je podporuje, jak tito spolu komunikují, jak získávají rekruty a současně i jakoukoliv slabost, kterou síť má. Strategie ničení jednotlivých uzlů v těžišti by byla zaměřena na tyto rozhodující oblasti s cílem zničení skupin radikálů a povzbuzení muslimských „umírněnců“ převzít osud země do vlastních rukou.
- **Výchova ve školách (medresách) a reforma mešit.** Pro mezinárodní společenství existuje naléhavá potřeba podporovat úsilí v reformě školství. Medresy by měly zabezpečovat dostupné, povšechné a moderní vzdělání a schopnost uplatnit se na trhu. Jednou variantou může být pomoc ve zřízení nebo posílení státních a soukromých vzdělávacích zařízení, které budou poskytovat akreditované učební programy. Další variantou je poskytnutí podpory vládám i umírněným muslimským organizacím, aby mešity nesloužily pouze jako tribuna pro hlásání radikální ideologie.
- **Rozvoj ekonomických příležitostí.** Možnost některých radikálních organizací neřešit zakořeněné sociální a ekonomické problémy vytváří rostoucí základnu podpory pro jejich politiku. Zajištění alternativních sociálních služeb v mnoha místech může pomoci nepřímým podkopat vliv extremistů. Mezinárodní společenství by se mělo zaměřit na iniciativy, které zlepší ekonomické vyhlídky mladé generace. Programy, které podporují ekonomickou expanzi a soběstačnost, mohou pomoci snížit příležitosti extremistů zneužít ekonomické strádání a vnímání občanů, že mezinárodní společenství má pouze ekonomické a vojenské zájmy v zemích muslimského světa.
- **Podpora „civilního islámu“.** Podpora skupin muslimské civilní společnosti, které zastávají umírněnost a modernost je základním prvkem účinné politiky směrem k muslimskému světu. Přispění v úsilí vytvořit vzdělávací a kulturní aktivity umírněných muslimských organizací by mělo být prioritou. Státy mezinárodního společenství mohou rovněž asistovat v zakládání demokratických civilních společenských institucí.
- **Zamezení přístupu extremistů ke zdrojům.** Významným prvkem strategie podpory umírněných muslimských organizací je zamezení přístupu extrémistů ke zdrojům. Toto úsilí musí být garantováno ukončením financování radikálních hnutí v zemích, odkud tyto prostředky pochází (např. Saúdská Arábie), nebo přes které procházejí (Pákistán).
- **Vyvážení požadavků války proti terorismu s potřebou prosazení stability v umírněných muslimských zemích.** Mezinárodní společenství by mělo zajistit, že akce, které uskutečňuje, nehrají do karet radikálů, kteří tuto činnost proklamují jako válku proti islámu. Mezinárodní společenství by mělo prokázat, že jeho úsilí nesměruje k posílení autoritativních a utlačovatelských režimů, ale k prosazení demokratických změn.
- **Snaha zapojit islamisty do „normální“ politiky.** Složitou zůstává otázka, zda vytváření demokracií v muslimském světě by dovolilo islámským stranám bez plného demokratického kreditu účast v politice. Zatímco stále existuje nebezpečí, že islámská strana, pokud se dostane k moci, může nastolit cestu proti demokratickým svobodám, její zapojení do otevřených demokratických institucí může povzbudit umírněnost v dlouhodobém výhledu. Jednoznačná oddanost k nenásilí

a demokratickým procesům by měla být pro začlenění těchto stran základním požadavkem.

- **Angažování muslimských skupin mimo muslimský svět.** Muslimské diaspory jsou vstupní branou do muslimské společnosti a mohou být prospěšné v prosazování zájmů a pokrokových hodnot. Státy mezinárodního společenství mohou například spolupracovat s muslimskými nevládními organizacemi při řešení humanitárních krizí.
- **Přetvoření vojenských vztahů s klíčovými muslimskými zeměmi.** Vojenská přítomnost v některých muslimských státech je vlivný politický aktér. Zejména USA jsou často kritizovány za přítomnost vojáků v citlivých regionech muslimského světa. Prospěšnější než pouhá přítomnost se jeví spolupráce v různých typech aktivit jako je zpravodajství, psychologické operace, spolupráce ve vojenském zdravotnictví apod.

Závěr

Vyhlášením „globální války proti terorismu“ prezidentem Bushem v roce 2003 bylo v této válce určeno i těžiště, za které byla označena teroristická organizace al-Ká'ida. K jeho eliminaci využívají strategové a operátoři možnosti, které jim nabízí operační umění, v tomto případě koncept rozhodujících faktorů. Tento doktrinárně přijatý koncept pomáhá rozvíjet teorii a praxi operačního umění, nabízí možnosti komplexnější analýzy protivníka a současně otvírá prostor i pro jiné cesty působení na těžiště protivníka. S vědomím tohoto faktu je potřeba uplatňovat novou strategii pro zlepšení podmínek v muslimských zemích a současně zamezit vzniku takových skutečností, které podporují náboženský a politický extremismus a protidemokratické postoje. Naznačené cesty „obrušování hran“ v ekonomické, politické i sociální oblasti mohou výrazně změnit negativní postoj obyvatel muslimského světa k hodnotám, které prosazují země demokratického společenství. Naznačeny jsou zde pouze některé, přestože je jich nepoměrně víc.

Poznámky k textu:

- [1] Zdroj. http://cs.wikipedia.org/wiki/válka_s_terorismem.
- [2] EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha 2006, str. 158.
- [3] ŠEDIVÝ, Jiří. Nové paradigma terorismu. *Mezinárodní politika* 1/2003.
- [4] EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha 2006, str. 165.
- [5] **Fatva** je forma nábožensko-právního prohlášení islámských duchovních, které zdůvodňuje či posvěcuje z náboženských pozic určité jednání či politiku. Zdroj: *Wikipedie*, otevřená encyklopedie.
- [6] *World Islamic Front Statement Urging Jihad Against Jews and Crusaders*, <http://fas.org/irp/world/para/docs/980223-fatva.htm>.
- [7] ŠEDIVÝ, Jiří. Nové paradigma terorismu. *Mezinárodní politika* 1/2003.
- [8] Definice těžiště v překladu díla „O válce“, Bonus A 1996, str. 546. Odborníkům na operační umění, případně plánovačům operací situaci ztěžuje i nejednotnost v terminologii. Např. v překladu alianční publikace AJP-01(C) je těžiště v bodu 0434 definováno nejdříve jako „střed veškeré síly a pohybu, na kterém všechno závisí“, aby následně v bodu 0436 bylo označeno jako „charakteristiky, možnosti a prostory, ze kterých stát, aliance, ozbrojené síly nebo jiná organizace odvozují volnost činnosti, fyzické úsilí nebo vůli bojovat“.
- [9] *JP 1-02*, Dictionary of Military and Associated Terms (US), 12 April 2001 (As Amended Through 5 January 2007) “The source of power that provides moral or physical strength, freedom of action, or will to act”.

- [10] HOLLAND, Diana M. *The war against International Islamic terrorism. Who is the enemy? How can it be defeated?* United States Army, Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, 2004.
- [11] BLANCHARD, Christopher M. *Al Qaeda: Statements and Evolving Ideology*. Internetový zdroj, leden 2007.
- [12] CLAUSEWITZ, Carl von. O válce. Bonus A 1996: „...je (těžiště) ve vojsku těchto spojenců, u spojeneckých svazků v jednotě zájmů a při ozbrojeném hnutí lidu v osobě hlavních vůdců a ve veřejném mínění.“ (str. 547). Za takovéto příklady bývají označovány např. Winston Churchill, J. V. Stalin, nebo Saddám Husajn.
- [13] Např. internetový zdroj http://en.wikipedia.org/wiki/Islam_by_country, uvádí počet až 1,57 mld. přívrženců islámu, což činí cca 23 % světové populace. Rozsáhlá studie o velikosti muslimské populace byla zveřejněna v roce 2009 pod názvem *Mapping the Global Muslim Population, A Report on the Size and Distribution of the World's Muslim Population*. Autorem je Pew Research Center's Forum on Religion & Public Life, Washington.
- [14] Posuzovat muslimskou populaci jako možné nepřátelské a současně přátelské těžiště je velice významné, protože to zobrazuje nejen boj dvou stran mezi sebou, ale současně i vnitřní boj o budoucnost. Na jedné straně boj o reformu, zvýšení politické angažovanosti, zlepšení ekonomických podmínek a integraci náboženských praktik v moderní společnosti. Proti tomu stojí snaha „jiných revolucionářů“ svrhnout stávající systém a nastolit již vzpomenutý kalifát. Živým příkladem rozdílných politických systémů v muslimském světě je například sekulární Turecko a na druhé straně Saúdská Arábie s výraznými prvky wahabismu.
- [15] Význam slova „critical“ je zde nutno pojímat spíše jako „rozhodující“, než jako „kritický“. Obdobně je tento výraz uveden v české verzi publikace AJP-5.
- [16] Spojenečtí plánovači si byli vědomi, že přímý útok na Hitlera by byl velice obtížný úkol. Stejně tak útok na ozbrojené síly Německa – rozhodující schopnost – bylo za hranicí dostupných sil a prostředků aliance na počátku války. Avšak později už byli schopni předvídat rozhodující zranitelnost ozbrojených sil (vyčerpanost), válečného průmyslu citlivého na strategické bombardování ze strany aliance, a zvláště letectva, určené na taktickou podporu pozemních operací. Později ve válce získala vojska aliance taktéž převahu nad mobilitou německých pěších divizí, které v použití taktiky bleskové války (rozhodující požadavek), sehrávaly klíčovou roli.
- [17] Podle publikace ozbrojených sil USA *JP 1-02, Dictionary of Military and Associated Terms* (5. leden 2007), obdobně jako v publikaci *JP 3, Joint Operations* (17. září 2006) je těžiště definováno jako „zdroj moci“ – „the source of power“, čímž se tento pojem opět navrácí k Clausewitzovu pojmání těžiště, zatímco v aliančních publikacích např. AJP-3, AJP-5, nebo AAP-6 je pořád vedeno jako „charakteristiky, možnosti a prostory, ze kterých ...“. Je zřejmé, že studiím, výzkumným pracím a diskuzi k fenoménu těžiště je v ozbrojených silách USA věnována daleko větší pozornost než v komunitě aliančních plánovačů.
- [18] ETHRIDGE, Joe E. Center of Gravity Determination. In *The Global War On Terrorism*. Strategy research project, 03 May 2004.
- [19] DIME (Diplomatic, Informational, Military and Economic).
- [20] LEDEEN, Michael A. *The War against the Terror Masters Why It Happened: Where We Are Now, How We'll Win*. St. Martin's Press. 2002, ISBN. 0312320434.
- [21] Spojené státy i Saúdská Arábie byly původními dodavateli v Afghánistánu ve válce proti Sovětskému svazu. V době, když se al-Ká'ida přesunula do Súdánu v roce 1992, bin Ládín oznámil, že nakoupil zbraně z Číny a Íránu, včetně jednoho nákupu za více než 15 milionů amerických dolarů.
- [22] V r. 1991 se bin Ládín i s al-Ká'idou přesunul do Súdánu a v továrně al-Shifa v Chartúmu se pokoušel vyrobit chemické zbraně. Po americkém bombardování této továrny v r. 1998 byl ze Súdánu vypovězen, <http://en.wikipedia.org/wiki/Sudan>.
- [23] V roce 1979 byla zahájena „největší tajná operace v historii CIA“ jako odpověď na sovětskou invazi do Afghánistánu na podporu vlády Babraka Karmala. S podporou CIA a pákistánskou ISI (Inter Services Intelligence), měl být afghánský džihád změněn na globální válku proti Sovětskému svazu vedenou všemi muslimskými státy. V letech 1982 až 1992 se přidalo k afghánským bojovníkům okolo 35 tisíc muslimských radikálů ze 43 islámských zemí. Desítky tisíc dalších přišlo studovat na pákistánské madrasy. Islámský džihád byl podporován Spojenými státy a Saúdskou Arábií, s významným finančním příspěvkem největšího světového opiového producenta „zlatého půlměsíce“ (Golden Crescent), tj. Afghánistánu, Íránu, Pákistánu.
- [24] CHOSSUDOVSKY, Michel. *Who Is Osama bin Laden?* Montreal: Centre for Research on Globalisation (CRG), 2001. Když v březnu 1985 prezident Reagan podepsal směrnici č. 166, která povolovala

tajnou vojenskou pomoc mudžahedínům bylo jasné, že tajná afghánská válka měla nový cíl: porazit sovětské jednotky v Afghánistánu, prostřednictvím tajných akcí podpořit odchod Sovětů. Nová tajná asistence USA začala zvýšením dodávek zbraní v množství 65 000 tun ročně, od roku 1987, za neustálého proudění specialistů CIA a Pentagonu, cestujících na utajené velitelství pákistánské ISI v blízkosti Rávalpindí. Zde se specialisté CIA potkávali s pákistánskými důstojníky zpravodajské služby, aby pomohli plánovat operace afghánských povstalců. CIA spolu s ISI sehrávala klíčovou roli ve výcviku mudžahedínů. Součástí gerilového výcviku byla jeho integrace s učením islámu. Hlavním tématem bylo, že islám je ucelená socio-politická ideologie, že svatý islám je zneuctěn ateistickými sovětskými jednotkami a že obyvatelé Afghánistánu by si měli znovu zajistit svoji nezávislost svržením levicového afghánského režimu podporovaného Moskvou. Co se týká Čečenska, hlavní vůdci rebelů Šamil Basajev a al-Chattáb byli cvičeni a „naočkováni“ v táborech v Afghánistánu a Pákistánu za podpory CIA. Podle Yossefa Bodanského, ředitele kongresového centra USA pro boj s terorismem a nekonvenční války, válka v Čečensku byla plánována v průběhu tajného setkání Hizballáhu v Mogadišo v roce 1996. Tohoto summitu se účastnil Usáma bin Ládín a íránský a pákistánský zpravodajští důstojníci.

- [25] Podle jeho vyjádření se ho snažil přesvědčit, aby se stal vůdcem armády v Afghánistánu v boji proti Sovětům. V rozhovoru pro *Channel Four News* v únoru 2003 uvedl: „Osobně jsem se setkal s Usámou bin Ládínem v osmdesátých letech pětkrát, od roku 1983 do roku 1990. Bylo to v době, kdy všichni byli na straně afghánských mudžahedínů a Usáma bin Ládín byl jedním z dobrovolníků ze Saúdské Arábie i odjinud, kteří pomáhali mudžahedínům. Proto jsem se s ním setkal.“ Turki přiznává, že krátce po irácké invazi do Kuvajtu v srpnu 1990 styky s bin Ládínem přerušil, ovšem na druhé straně přiznal, že několikrát tajně vyjednával s vůdcem Talibánu mulláhem Mohamedem Omarem v roce 1998. Turkiho vztah s bin Ládínem a al-Ká'idou poté, co se organizace stala oficiálním nepřitelem Saúdské Arábie, zůstal nejasný. Podle článku magazínu *Paris Match* v roce 2002, byl Turki spolu s dalšími saúdskými princí, bankami a charitami, nařčen s financování útoku z 11. září 2001. Toto zapojení bylo naznačeno i ve filmovém dokumentu režiséra Michaela Moorea „Fahrenheit 9/11“.
- [26] **Mohamed Ibn Abdul Wahhab** (cca 1700–1792), náboženský reformátor a zakladatel přísného dogmatismu „čisté víry“, postavené na doslovném výkladu Koránu, raných islámských zvyklostech sedmého a osmého století, přísném puritánství, krutých trestech za přečiny proti „čisté víře“, fanatické nenávisti k odlišnému myšlení a agresivním prosazování jediné svaté pravdy všemi prostředky včetně hromadných masakrů. Tento směr islámu je známý pod jménem wahabismus. Wahabisté jsou přísná muslimská sekta, která ovládá Saúdskou Arábii a udržuje si pocit povýšenosti nad zbytkem muslimského světa. Jejím záměrem je obnovit čistotu islámu odmítnutím veškerých změn, které se objevily po třetím islámském století, tj. kolem roku 950.
- [27] Rohan GUNARATNA, uznávaný odborník na problematiku organizace al-Ká'ida z Mezinárodního střediska výzkumu politického násilí a terorismu v Singapuru.
- [28] BLISS James A. *Al Qaeda's Center of Gravity*. Strategy Research Project, U.S. Army War College, 2004.
- [29] John A. WARDEN. Vojenské letectvo po roce 1991. *Vojenské rozhledy* 3/1997, str. 116-124.

Literatura:

- BLANCHARD, Christopher M. *Al Qaeda: Statements and Evolving Ideology*. Internetový zdroj, 2007.
- BLISS James A. *Al Qaeda's Center of Gravity*. Strategy Research Project, U.S. Army War College, 2004.
- CLAUSEWITZ, Carl von. *O válce*. Bonus A, 1996.
- CLAUSEWITZ, Carl von: *On War*. Michael Howard and Peter Paret, Princetown University Press, 1976.
- DAVIS, Stephen W. *Center of gravity and the war on Terrorism*. Strategy Research Project. Carlisle Barracks, PA: U.S. Army War College, 2003.
- ECHEVARRIA, Antulio J. II. Clausewitz's Center of Gravity: It Is Not What We Thought. *Naval War College Review*, 2003.
- ECHEVARRIA, Antulio J. II. Reining in the Center of Gravity concept. *Air and Space Power Journal*, 2003.
- EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha, 2006.
- ETHRIDGE, Joe E. Center of Gravity Determination. In *The Global War On Terrorism*. Strategy research project, 03 May 2004.
- HABERKERN, John L. *The Global War On Terrorism: Ideology As Its Strategic Center of Gravity*. Strategy research project, 19 March 2004.

- HOLLAND, Diana M. *The war against International Islamic terrorism. Who is the enemy? How can it be defeated?* United States Army, Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, 2004.
- CHOSSUDOVSKY, Michel. *Who Is Osama bin Laden?* Montreal: Centre for Research on Globalisation (CRG), 2001.
- JANDORA, John W. Center of Gravity and Asymmetric Conflict: Factoring in Culture. *Joint Force Quarterly*, issue 39.
- KEPPLER, Tim. *Center of gravity determination and implications for the war against radical Islamic Terrorism*. Carlisle Barracks, U.S. Army War College, 2005.
- REILLY, James E. *A Strategic Level Center of Gravity Analysis on the Global War On Terror*. USAWC Strategy research project, US Marine Corps, 2002.
- SCHWEITZER, Joseph P. *Al Qaeda: Center of Gravity and Decisive Points*. Strategy Research Project, U.S. Army War College, 2003.
- STRANGE, Joe. Centers of Gravity & Critical Vulnerabilities: Building on the Clausewitzian Foundation So That We Can All Speak the Same Language. *Marine Corps University Perspectives on Warfighting*, Number Four, 2nd ed. Quantico, VA: Defense Automated Printing Center, 1996.
- ŠEDIVÝ, Jiří. Nové paradigma terorismu. *Mezinárodní politika* 1/2003.
- AAP-6, *Terminologický slovník pojmů a definic NATO* (2009).
- Allied Joint Publication 01 (AJP 01)*, Spojenecká společná doktrína, 2006
- Allied Joint Publication 5 (AJP 5)*, Spojenecká společná doktrína pro operační plánování, 2006
- Dlouhodobá vize resortu Ministerstva obrany*. Praha, Česká republika, 2008.
- Joint Doctrine Publication (JDP) 01*, Joint Operations, UK Armed Forces, March 2004.
- Joint Publication (JP) 1-02* Dictionary of Military and Associated Terms (US) 2001 (as amended through 5 January 2007).
- Joint Publication (JP) 5-0*, Joint Operation Planning, 2006.
- Joint Publication (JP) 5-00.1*, Joint Doctrine for Campaign Planning, 2002.
- National Strategy for Combating Terrorism*, USA, September, 2006.
- Vojenský výkladový slovník vybraných operačních pojmů (pomůcka)*, Praha 2004.
- World Islamic Front Statement Urging Jihad Against Jews and Crusaders*. Na <http://fas.org/irp/world/para/docs/980223-fatva.htm>.

Šíření jaderných zbraní do dalších států je rovněž nepřijatelným rizikem pro globální bezpečnost – zvyšuje tak hrozbu jaderných závodů od Blízkého východu po východní Asii. Počátkem tohoto týdne Spojené státy oficiálně změnily svou politiku, aby těm nejaderným státům, které dodržují smlouvu o nešíření jaderných zbraní a své závazky v tomto ohledu, bylo jasné, že nebudou ohroženy americkým jaderným arzenálem. To znovu dokazuje, že Amerika je oddána NPT [smlouvě o nešíření jaderných zbraní, pozn. red.] jako základu naší bezpečnostní strategie. Státy, které dodržují pravidla, budou mít větší bezpečnost a více příležitostí. Ty státy, které odmítnou plnit své závazky, budou izolovány a budou jim odepřeny příležitosti, které přicházejí s mezinárodní integrací.

To zahrnuje odpovědnost pro ty, kteří pravidla porušují – jinak by NPT byla jen slova na papíře. A právě proto jsou Spojené státy a Rusko součástí koalice národů, která trvá na tom, že Íránská islámská republika bude čelit důsledkům, protože vytrvale porušuje své závazky. Spolupracujeme v Radě bezpečnosti OSN, abychom přijali proti Íránu silné sankce. A nebudeme tolerovat akce, které znevažují NPT, riskují závody ve zbrojení v důležitém regionu a ohrožují důvěryhodnost mezinárodního společenství a naši kolektivní bezpečnost.

**Prohlášení prezidenta Baracka Obamy
po podpisu nové smlouvy START 8. 4. 2010**
[http://www.ctk.cz/sluzby/slovni_zpravodajstvi/vseobecne/
index_view.php?id=460383](http://www.ctk.cz/sluzby/slovni_zpravodajstvi/vseobecne/index_view.php?id=460383)